

29

II/2020

МУЗИКОЛОГИЈА
USICOLOGY

Етномузиколог
Владимир Р. Ђорђевић

Ethnomusicologist
Vladimir R. Đorđević



Часопис МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САНУ
Journal of THE INSTITUTE OF MUSICOLOGY SASA

Музикологија

Часопис Музиколошког института САНУ

Musicology

Journal of the Institute of Musicology SASA

~

29 (II/2020)

~

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК / EDITOR-IN-CHIEF

Александар Васић / Aleksandar Vasić

РЕДАКЦИЈА / EDITORIAL BOARD

Ивана Васић, Јелена Јовановић, Данка Лајић Михајловић, Ивана Медић, Биљана Милановић,
Весна Пено, Катарина Томашевић /

Ivana Vesić, Jelena Jovanović, Danka Lajić Mihajlović, Ivana Medić, Biljana Milanović, Vesna Peno,
Katarina Tomašević

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ / EDITORIAL ASSISTANT

Милош Браловић / Miloš Bralović

МЕЂУНАРОДНИ УРЕЂИВАЧКИ САВЕТ / INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL

Светислав Божић (САНУ), Џим Семсон (Лондон), Алберт ван дер Схоут (Амстердам), Јармила
Габријелова (Праг), Разија Султанова (Лондон), Денис Колинс (Квинсленд), Сванибор Петан
(Љубљана), Здравко Блажековић (Њујорк), Дејв Вилсон (Велингтон), Данијела Ш. Берд
(Кардиф) / Svetislav Božić (SASA), Jim Samson (London), Albert van der Schoot (Amsterdam),
Jarmila Gabrijelova (Prague), Razia Sultanova (Cambridge), Denis Collins (Queensland), Svanibor
Pettan (Ljubljana), Zdravko Blažeković (New York), Dave Wilson (Wellington), Danijela S. Beard
(Cardiff)

Музикологија је рецензирани научни часопис у издању Музиколошког института САНУ. Посвећен је проучавању музике као естетског, културног, историјског и друштвеног феномена и примарно усмерен на музиколошка и етномузиколошка истраживања. Редакција такође прихвата интердисциплинарне радове у чијем је фокусу музика. Часопис излази два пута годишње. Упутства за ауторе се могу преузети овде: <http://www.doiserbia.nb.rs/journal.aspx?issn=1450-9814&pg=instructionsforauthors>

Musicology is a peer-reviewed journal published by the Institute of Musicology SASA (Belgrade). It is dedicated to the research of music as an aesthetical, cultural, historical and social phenomenon and primarily focused on musicological and ethnomusicological research. Editorial board also welcomes music-centred interdisciplinary research. The journal is published semiannually. Instructions for authors can be found on the following address: <http://www.doiserbia.nb.rs/journal.aspx?issn=1450-9814&pg=instructionsforauthors>

ISSN 1450-9814

eISSN 2406-0976

UDK 78(05)

БЕОГРАД 2020.

BELGRADE 2020

Одрицање од одговорности / Disclaimer

Садржај објављених текстова одражава искључиво ставове њихових аутора. Уредник и ре-дакција не носе одговорност за тачност изнетих података. Електронске адресе и линкови су тачни у тренутку објављивања ове свеске. Уредник и редакција не одговарају за трајност, тачност и прикладност линкованог садржаја. /

The content of published articles reflects only the individual authors' opinions, and not those of the editor and the editorial board. Responsibility for the information and views expressed in the articles therein lies entirely with the author(s). Electronic addresses and links are correct at the moment of the publication of this volume. e editor and the editorial board are not responsible for the persistence or accuracy of urls for external or third-party websites referred, and do not guarantee that any content on such websites is, or will remain, accurate and appropriate.

ПРЕВОДИОЦИ / TRANSLATORS

Ивана Медић, Александар Васић, Милош Браловић /
Ivana Medić, Aleksandar Vasić, Miloš Bralović

ЛЕКТОР ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК / ENGLISH-LANGUAGE EDITING

Ивана Медић / Ivana Medić

ЛЕКТОРИ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК / SERBIAN-LANGUAGE EDITING

Јелена Јанковић-Бегуш, Александар Васић / Jelena Janković-Beguš, Aleksandar Vasić

КОРЕКТУРА / PROOFREADING

Милош Браловић, Александар Васић / Miloš Bralović, Aleksandar Vasić

ДИЗАЈН И ТЕХНИЧКА ОБРАДА / DESIGN & PREPRESS

Милан Шупут, Бојана Радовановић / Milan Šuput, Bojana Radovanović

ШТАМПА / PRINTED BY

Скрипта Интернационал, Београд / Scripta Internacional, Belgrade

Часопис је индексиран на <http://doiserbia.nb.rs/>, <http://www.komunikacija.org.rs> и у међународној бази ProQuest. /

The journal is indexed in <http://doiserbia.nb.rs/>, <http://www.komunikacija.org.rs> and in the international database ProQuest.

Објављивање часописа финансијски је помогло Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије / The publication of this volume was supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia



САДРЖАЈ / CONTENTS

РЕЧ УРЕДНИКА / EDITOR'S FOREWORD
9–12

ТЕМА БРОЈА / THE MAIN THEME
ЕТНОМУЗИКОЛОГ ВЛАДИМИР Р. ЂОРЂЕВИЋ /
ETHNOMUSICOLOGIST VLADIMIR R. ĐORĐEVIĆ

Sanja Radinović i Dimitrije O. Golemović
VLADIMIR R. ĐORĐEVIĆ'S CONTRIBUTION TO SERBIAN MUSICAL
FOLKLORISTICS

Сања Радиновић и Димитрије О. Големовић
ДОПРИНОС ВЛАДИМИРА Р. ЂОРЂЕВИЋА СРПСКОЈ МУЗИЧКОЈ
ФОКЛОРИСТИЦИ
15–33

Mirjana Zakić
VLADIMIR R. ĐORĐEVIĆ'S CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF
ETHNOORGANOLOGY
Мирјана Закић
ДОПРИНОС ВЛАДИМИРА Р. ЂОРЂЕВИЋА РАЗВОЈУ ЕТНООРГАНОЛОГИЈЕ
35–49

Sanja Ranković
VLADIMIR R. ĐORĐEVIĆ'S CONTRIBUTION TO THE TRANSCRIPTION OF
VOCAL PRACTICES
Сања Ранковић
ДОПРИНОС ВЛАДИМИРА Р. ЂОРЂЕВИЋА ТРАНСКРИПЦИЈИ ВОКАЛНЕ
ПРАКСЕ
51–69

Velibor Prelić

VLADIMIR R. ĐORĐEVIĆ IN THE NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Велибор Прелић

ВЛАДИМИР Р. ЂОРЂЕВИЋ У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ СРБИЈЕ

69–82

VARIA

Roderick Charles Lawford

“PERVERTING THE TASETE OF PEOPLE”: LĂUTARI AND THE BALKAN
QUESTION IN ROMANIA

Родерик Чарлс Лофорд

„ИЗВИТОПЕРЕЊЕ УКУСА ЉУДИ“: LĂUTARI И БАЛКАНСКО ПИТАЊЕ У
РУМУНИЈИ

85–120

Aleksandar Vasić

THE MAGAZINE „SLAVENSKA MUZIKA“ (1939–1941) IN THE HISTORY OF
SERBIAN MUSIC PERIODICALS

Александар Васић

ЧАСОПИС „СЛАВЕНСКА МУЗИКА“ (1939–1941) У ИСТОРИЈИ СРПСКЕ
МУЗИЧКЕ ПЕРИОДИКЕ

121–147

Uroš Ćemalović

CREATIVITY AND OWNERSHIP – PROTECTING OF RIGHTS IN MUSICAL
WORKS IN THE EUROPEAN UNION FROM DIGITIZATION TO ARTIFICIAL
INTELLIGENCE

Урош Ђемаловић

КРЕАТИВНОСТ И ВЛАСНИШТВО – ЗАШТИТА АУТОРСКИХ ПРАВА ЗА
МУЗИЧКА ДЕЛА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ ОД ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ ДО ВЕШТАЧКЕ
ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

149–162

НАУЧНА КРИТИКА И ПОЛЕМИКА / SCIENTIFIC REVIEWS AND
POLEMICS

Тайјана Субојин-Голубовић

ВЕСНА САРА ПЕНО, КЊИГА ИЗ КОЈЕ СЕ ПОЈЕ. ПОЈАЧКИ ЗБОРНИЦИ У
ВИЗАНТИЈСКОМ И СРПСКОМ МУЗИЧКОМ НАСЛЕЂУ,
БЕОГРАД, МУЗИКОЛОШКИ ИНСТИТУТ САНУ, 2019.

ISBN 978-86-80639-49-9

165–169

Маријана Кокановић Марковић

НАТАША МАРЈАНОВИЋ, МУЗИКА У ЖИВОТУ СРБА У 19. ВЕКУ. ИЗ
МЕМОАРСКЕ РИЗНИЦЕ, НОВИ САД, МАТИЦА СРПСКА,
БЕОГРАД, МУЗИКОЛОШКИ ИНСТИТУТ САНУ, 2019.

ISBN 978-86-7946-275-6

171–174

Мелија Милин

IVANA MEDIĆ, ТЕОРИЈА И ПРАКСА GESAMTKUNSTWERKA У XX I XXI VEKU.
OPERSKI CIKLUS SVETLOST / LICHT KARLHAJNSA ŠTOKHAUZENA,
БЕОГРАД, МУЗИКОЛОШКИ ИНСТИТУТ САНУ, 2019.

ISBN 978-86-80639-33-8

175–178

Ивана Медућ

MIRJANA ŽIVKOVIĆ I IVICA PETKOVIĆ, HARMONIJA NA DIRKAMA,
БЕОГРАД, КРЕАТИВНИ СЕНТАР, 2019.

ISBN 979-0-802019-05-8

179–180

Јелена Јовановић

ВЛАДИМИР Р. ЂОРЂЕВИЋ У ОГЛЕДАЛУ ВРЕМЕНА: БАШТИНА, ЗВУК,
МИСАО, РЕЧ, СЛИКА, ТРАЈАЊЕ. СВЕЧАНА АКАДЕМИЈА ПОВОДОМ
150-ГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА. БЕОГРАД, НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ И
КАТЕДРА ЗА ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈУ ФМУ, 2. ДЕЦЕМБАР 2019.

181–185

IN MEMORIAM

Мелија Милин

Јелена Милојковић Ђурић
(Београд, 2. децембар 1931 – Колеџ Стејшон, Тексас, 22. јун 2019)
189–192

Надежда Мосусова

Елена Гордина
(Москва, 9. фебруар 1939 – Москва, 10. децембар 2019)
193–197

Јелена Михајловић Марковић

Мирјана Живковић
(Сплит, 3. мај 1935 – Београд 26. април 2020)
199–205

Најша Марјановић

Димитрије Стефановић
(Панчево, 25. новембар 1929 – Београд 1. август 2020)
207–211

ЈЕЛЕНА МИЛОЈКОВИЋ-ЂУРИЋ

(БЕОГРАД, 2. ДЕЦЕМБАР 1931 – КОЛЕЏ СТЕЈШОН, ТЕКСАС, 22. ЈУН 2019)

Старије и средње генерације научних сарадника Музиколошког института САНУ, поред оних који су сада у пензији, врло добро се сећају Јелене Милојковић-Ђурић јер је она редовно, скоро сваке године долазила преко лета у Београд из Тексаса, где је дуго живела. Током тих боравака често је долазила у Институт и радила у његовим просторијама, а углавном је сарађивала с Одељењем ликовне и музичке уметности САНУ. Последњи пут смо је видели крајем лета 2017. године у њеном стану на Дорћолу – тада је још била врло витална – и чудили се што следећег лета није дошла. Вест о њеној смрти стигла је од њених двеју кћерки које живе у САД.

Школовање Јелене Милојковић-Ђурић било је нетипично јер је имала прилику, ретку за оно време, да борави и усавршава се у иностранству. После завршене Друге женске гимназије у Улици Краљице Наталије (1950) коју је похађала упоредо с Музичком школом „Мокрањац“, уписала се на Одсек за историју музике и музички фолклор Музичке академије, а следеће године је почела да студира германистику на Филозофском факултету. Носила је нарочито лепе успомене на предавања врских германиста проф. Пере Слијепчевића и тада доцента Миљана Мојашевића. По апсолвирању на германистици (1955) студирала је на универзитетима у Стокхолму и Упсали, где је 1958. и дипломирала с главним предметом Словенски језици и књижевност (три кредита), Упоредна етнологија (два кредита) и Музикологија (два кредита). Последипломске студије на Музичкој академији у Београду започела је 1958. године, као једна од првих уписаних на Одсеку за историју музике, а завршни испит је положила 1963. године, стекавши звање магистра. Тема њеног магистарског рада била је из области византолошке музикологије, а ментор јој је био проф. Петар Бингулац. Исте године се запослила и три године радила као хонорарни предавач за предмет Историја музике на Академији за позориште, филм, радио и телевизију, посвећујући посебну пажњу делима намењеним музичкој сцени.

Како је супруг Јелене Милојковић-Ђурић, Душан Ђурић, градио каријеру физичара у Сједињеним Америчким Државама, ангажован низ година као професор у Одсеку за метеорологију Универзитета А&М у Колеџ Стејшну (College Station) у Тексасу, њена каријера се наставила на другом континенту, уз повремене боравке у Европи и бригу о одржавању што чвршћих веза с отаџбином. Године 1968. предавала је на Катедри за славистику Универзитета у Болдеру (Boulder), држава Колорадо, а у периоду 1972–1974. држала је наставу из руског језика и књижевности на споменутом универзитету у Колеџ Стејшну. Следеће две године провела је на постдипломском усавршавању на Техничком универзитету (Technische Universität) у Берлину. Уписала је Упоредну књижевност код проф. Норберта Милера (Norbert Miller), који је и сам студирао музикологију поред књижевности и историје уметности, и Музичку и уметничку авангарду код проф. Карла Далхауса (Carl Dahlhaus). Докторску

дисертацију *Музика као гео српске културе између два светска рата* одбранила је 1981. године у Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду, пред комисијом у којој су били професори Радован Самарџић (ментор), Дејан Медаковић, Драган М. Јеремић, Лазар Трифуновић и Андреј Митровић. Дисертацију је потом превела на енглески и објавила под насловом *Tradition and Avant-Garde: The Arts in Serbian Culture between the Two World Wars* (East European Monographs, No. CLX, Boulder; distributed by Columbia University Press, New York 1984). Наставак проучавања те теме био је усмерен на прве две деценије XX века, а његови резултати презентирани у књизи *Tradition and Avant-Garde: Literature and Arts in Serbian Culture 1900–1918* [Традиција и авангарда: књижевност и уметност у српској култури 1900–1918], објављеној 1988. код истог издавача. Током три године (1988–1991) била је научни сарадник у Институту „Мошер“ (Mosher) на Универзитету А&М у Тексасу, а после 1996. научни сарадник у Центру за хуманистичка проучавања „Гласкок“ (Glasscock) и професор на Историјској катедри на истом универзитету.

Године 2006. Јелена Милојковић-Ђурић је изабрана за члана ван радног састава Српске академије наука и уметности, у Одељењу историјских наука. Предлог су написали академици Милорад Екмечић, Чедомир Попов и Владимир Стојанчевић. Писма препоруке стигла су од академика Димитрија Ђорђевића и др Стивена А. Фишер-Галатија (Stephen Alexander Fisher-Galati), истакнутог професора историје на Универзитету у Болдеру, Колорадо. Као што пише у споменутом предлогу, Ј. Милојковић-Ђурић има „лепо место у друштву америчких слависта, присутна је у њиховим водећим публикацијама и свим значајнијим научним скуповима.“ Забележено је да је њено прво учешће на једном међународном скупу било на XII међународном конгресу византијских студија у Охриду 1961. године. После краћег бављења византијском музиком, своје интересовање је усмерила ка ширим прегледима српске и југословенске уметничке музике XX, понекад и XIX века, обично уз паралелно праћења токова у књижевности и ликовним уметностима, док је ређе опсервирала појединачне опусе. Од тих сфера се током времена све више отискивала ка темама историјско-политичког карактера у ширем балканском и словенском оквиру.

У обимној и разноврсној библиографији радова Јелене Милојковић-Ђурић значајно место заузимају већ наведене прве две књиге којима се почетком последње деценије прошлог века придружила и књига такође на енглеском језику: *Aspects of Soviet Culture: Voices of Glasnost' 1960–1990* [Аспекти совјетске културе: Гласови Гласности 1960–1990] (East-European Monographs, No. CCCVII, University of Colorado and Columbia University Press, Boulder and New York 1991). Издање се састоји од девет студија у којима ауторка истражује могуће везе између књижевних и музичких дела у контексту значајних идеолошких промена, на тај начин укључујући музику која је, према њеном мишљењу, била недовољно разматрана у совјетолошким студијама. Музиколозима могу бити занимљива поглавља о музици и музичком животу у СССР-у у току три деценије Гласности (1960–1990), о музиколошкој реevaluацији неокласицистичке фазе Стравинског (Игорь Стравинский) током касног совјетског доба, као

и о промењеним улогама популарних и озбиљних музичких жанрова. Убрзо је објављена и књига за коју је Јелена Милојковић-Ђурић добила награду Северноамеричког друштва за српске студије из Фонда Мише Ђорђевића 1994. године: *Panslavism and National Identity in Russia and in the Balkans 1830–1880: Images of the Self and Others* [Панславизам и национални идентитет у Русији и на Балкану 1830–1880: Представе о себи и другима] (East-European Monographs, No. CCCXCIV, Universities of Colorado and Columbia University Press, Boulder and New York, 1994). Исти издавач је у истој серији објавио и њену књигу *The Eastern Question and the Voices of Reason. Austria-Hungary, Russia and the Balkan States 1875–1908* [Источно питање и гласови разума. Аустроугарска, Русија и балканске државе 1875–1908] (2002).

У Србији су објављене три књиге Јелене Милојковић-Ђурић: *Усјони српске културе. Књижевни, музички и ликовни животи, 1900–1918* (Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 2008), *Усјони српске културе. Музички, књижевни и ликовни животи, 1918–1941* (исти издавач, 2009) и *Срби на њушевима Балкана, Европе и Средоземља* (Завод за уџбенике, Београд 2011).

Док је Балкан представљао једно од тежишта побројаних и других издања Јелене Милојковић-Ђурић, он је искључива тема, мада у разноликим видовима, студија објављених у два зборника. У првом од њих – *Aspects of Balkan Culture. Social, Political, and Literary Perceptions* [Аспекти балканске културе. Друштвене, политичке и књижевне перцепције] (New Academia Publishing, LLC, Washington, DC, 2006) – састављеном само од радова ове ауторке, обрађене су теме као што су култура у Босни и Херцеговини после Берлинског конгреса и улога Бењамина фон Калаја (Benjamin von Kalláy) у склопу хабзбуршке политике на окупираној територији, затим дела Борислава Пекића и Миорада Павића, али приказано је и деловање Јована Скерлића, Стевана Мокрањца и Паје Јовановића у српској културној историји почетком XX века, као што је посвећена пажња и питању националних основа оперских дела Петра Коњовића. У другом зборнику, *Balkan Cultural Legacies. Historical, Literary and Fine Arts Perceptions* [Балканско културно наслеђе. Историјске, књижевне и ликовне перцепције] (East European Monographs, 2010), Јелена Милојковић-Ђурић била је уредница и писац уводног текста, док су готово сви текстови првобитно били објављени у другим публикацијама, на српском језику. Изабрани су репрезентативни радови Војислава Кораћа (о српској архитектури између Византије и Запада), Динка Давидова (о обнови српске уметности у XVIII веку), Дејана Медаковића (о идеји државности међу Србима од XVI до XVIII века), Радована Самарџића (о племству у српској историји) и других аутора, али нема прилога из области музике.

Јелена Милојковић-Ђурић је објавила и више радова у тематским зборницима, између осталог и у: Д. Стефановић (ур.), *Животи и дело Пејтра Коњовића*, Одељење ликовне и музичке уметности САНУ и Музиколошки институт САНУ, 1989 („Милоје Милојевић у духовном кругу Петра Коњовића“); V. Perićić (ур.), *У спомен Косте Р. Манојловића, композитора и етномузиколога*, FMU, Beograd, 1990 („Kosta P. Manojlović u međjurnatom razvoju muzičke kulture“); R. Gorup i B.

Rakić (ur.), *In a Foreign Harbor: Essays in Honor of Vasa D. Mihailovich*, Slavica Publishers, Bloomington, IN, 2000 („In a Foreign Port: The Poetic Messagees of Serbian Women Writers in Diaspora“); М. Веселиновић-Хофман и М. Милин (ур.), *Никола Херцићоња (1911–2000): човек, дело, време*, Музиколошко друштво Србије, Београд 2011 („Музичка завештања Николе Херцигоње и Драгутина Чолића у годинама пред Други светски рат“). У часописима је, поред низа приказа музичкоисторијских издања и научних скупова, публиковала неколико чланака о српским композиторима и уметницима – тако о *Византијском концерту* Љубице Марић (*Muzikološki zbornik XV*, Ljubljana 1979, на немачком језику), о Милоју Милојевићу у културном животу међуратног Београда (*Zvuk 1*, Sarajevo 1984) и о утицајима средњовековног наслеђа у савременој југословенској уметности (*Balkanica XX*, Београд 1989).

На позив академика Станојла Рајичића, дугогодишњег секретара Одељења ликовне и музичке уметности САНУ, саставила је преглед партитура које је Одељење издало до 1982. године (*Глас САНУ*, СССРXLV, 1986). Дала је биографије обухваћених композитора академика и основне информације о објављеним делима, годинама настанка и премијерних извођења.

Године 2006. Јелена Милојковић-Ђурић је основала часопис/годишњак *Music and Society in Eastern Europe*, чија је била главна уредница, док је издавач био Charles Schlacks Publisher, Idyllwild, California. Радови су углавном стизали из Србије, Чешке, Немачке, Румуније и Бугарске, претежно с темама из националних историја музике, а повремено и са ширим фокусом.

С обзиром на ширину свог образовања и интересовања, Јелена Милојковић-Ђурић је с правом свој научни профил дефинисала (у кратком опису свог деловања у првом броју часописа који је основала) као „историчар културе“. Привлачиле су је теме у којима је могла да прикаже своја знања из различитих области историје уметности и музике, као и друштвенополитичке историје, тежећи њиховом повезивању. Објављујући радове на енглеском језику, учинила их је доступним многобројним истраживачима у целом свету, посебно славистима, и на тај начин допринела њиховом дубљем увиду у сложену проблематику кулуре Срба и других народа на Балкану, као и Словена уопште.

Мелија Милин

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78

МУЗИКОЛОГИЈА : часопис Музиколошког
института САНУ = Musicology : journal of the Insti-
tute of Musicology SASA / главни и одговорни
уредник = editor-in-chief Александар Васић. - 2001,
бр. 1- . - Београд : Музиколошки институт САНУ,
2001- (Београд : Скрипта Интернационал). - 25 cm

Полугодишње. - Текст на срп. и више светских
језика. - Друго издање на другом медијуму:
Музикологија (Online) = ISSN 2406-0976
ISSN 1450-9814 = Музикологија
COBISS.SR-ID 173918727
